

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
Cilt (Vol.) 10, Sayı (Number) 1, 2017, Sayfa (Pages) 43-50
ISSN 1308-5816
<http://dergipark.gov.tr/yasad>

Yaşlılara Bakış Açısının Karikatürlerdeki İzdüşümü Konusunda Uzman Görüşleri

Tolgahan TUNCAL*¹, Damla YÜCEL*, Neşe Burcu BAL TEPE*, Yasemin HOŞGÖREN
ALICI*, Sevinç KIRICI*, Gülbahar BAŞTUĞ** & Erguvan Tuğba ÖZEL KIZIL*

*Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Geropsikiyatri Bölümü

**Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Geliş Tarihi: 20 Ocak 2017

Kabul Tarihi: 20 Nisan 2017

Yayın Tarihi: 27 Nisan 2017

Orijinal Araştırma Makalesi

ÖZET

"Anlam yüklenmiş resim" anlamındaki karikatür mizah aracı olup toplumun ortak algısını ifadenin sanatsal yollarındandır. Ülkemizde toplumun yaşlılığa bakışını değerlendiren çalışma bulunmamaktadır. Karikatürlerde yaşlılığın nasıl ele alındığını değerlendirmek yaşlılığa bakışla ilgili dolaylı bilgi sağlayabilir. Çalışmanın amacı yaşlılığın karikatürlerde nasıl ele alındığına ilişkin uzman görüşlerini incelemektir.

Bu çalışmada Türkiye'de en yüksek tiraja sahip, haftalık yayınlanan iki karikatür dergisinin Mayıs 2012-2013 arasındaki sayıları incelenmiştir. Yaşlılıkla ilgili olduğu saptanan tüm karikatürler çalışmaya dahil edilmiştir. Dört değerlendirici seçilen 91 karikatürün her biri için yaşlılık ile ilgili çeşitli boyutların (esnek olamama, unutkanlık/bilişsel sorunlar, yeniliklere açık olmama hali, vb.) sorgulandığı bir anket formu doldurmuştur. Değerlendiriciler-arası güvenilirlik yüksek bulunmuştur (sınıf içi korelasyon katsayısı: 0,84, p:0,02).

Karikatürler incelendiğinde %70,6'sında yaşlılığın olumsuz yönleriyle ele alındığı saptanmıştır. Öne çıkan temalar bunama (%25,3), teknolojik gelişmelere uyum sağlayamama (%12,1), rijidite-esnek olmama ve yeniliğe açık olmama (%11) ile ölüm kaygısıdır (%9,9).

Hızla yaşlanan bir toplumda, toplumun bakış açısını dolaylı olarak yansıttığı düşünülen karikatürlerin olumsuz temalar içermesi önemlidir. Karikatürlerin içeriği incelendiğinde unutkanlık öne çıkmaktadır. Bu sonuç yaşlanma ve demansın bir arada ele alınmasıyla ilişkilidir. Toplumun ruh sağlığını korumak adına, yaşlılığa yönelik olumsuz algının düzeltilmesi için yaşlılığa dönük yatırımlarda bu konu ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, yaşlılık, yaşlı, tutum

ABSTRACT

Caricature is a tool of humor that means "painting loaded with meaning" and it is the artistic way of expressing the common perception of society. There is no study evaluating society's view of old age in our country. Evaluating how aging is handled in caricatures can provide indirect information about the view of aging. The aim of the study is to examine the experts' opinions on how the aging is handled in caricatures.

In this study, the numbers between May 2012 and 2013 of two weekly published caricature magazines with the highest circulation in Turkey were examined. All the caricatures found to be

¹ Sorumlu yazar e-mail: tolgahantuncal@hotmail.com

related to old age were included in the study. The four raters filled out a questionnaire included the various dimensions (inability to be flexible, forgetfulness / cognitive problems, not being open to new things), of old age for selected 91 caricatures. Inter-rater reliability was found to be high (in-class correlation coefficient: 0,84, p: 0,02).

When the caricatures were examined, 70.6% of them were found to be treated with negative aspects of aging. The prominent themes were dementia (25.3%), inability to adapt to technological developments (12.1%), rigidity - not being flexible and not being open to newness (11%) and anxiety of death (9.9%).

In a rapidly aging society, it is important that the caricatures that are thought to indirectly reflect the viewpoint of the society contain negative themes. When the contents of the caricatures are examined, forgetfulness comes to the forefront. This result is related to the coexistence of aging and dementia. In order to protect the mental health of the society, this issue should be addressed in the investments aimed at aging to correct the negative perception towards to aging.

Key Words: Caricature, old age, elderly, attitudes

(Expert opinions on the projection in caricatures of the view of aging)

1. GİRİŞ

Yaşlanmanın farklı toplumlarda ve kültürlerde karşılığı farklı olabilmektedir. Bazı toplumlarda yaşlanma "*bilgelik*" ile eşdeğer tutulmakta, bazılarında ise bireyler yaşlanmayı bir kayıp olarak algılamakta, ölüm korkusu yaşamakta ve yaşlanmaya karşı tedbir almaya çalışmaktadırlar. Aynı zamanda yaşlılık kavramı da topluma göre değişebilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 65 yaşı her ne kadar yaşlılık sınırı olarak kabul etse de, bazı toplumlarda emeklilik yaşı ya da bireydeki görünür fiziksel değişimler yaşlılık açısından göz önüne alınabilmektedir. Özellikle batılı toplumlarda dış görünüş daha önemli olup, kadınlarda yaşlılık daha olumsuz olarak algılanmaktadır (De Mello, 2012). Ülkemizde yaşlılara yönelik olumlu (saygı, tecrübe ve bilgelik) ve olumsuz atıflar (muhafazakar, ulusal ekonomiye yük, öğrenme kabiliyeti olmayan) arasındaki dengenin son yıllarda olumludan olumsuza doğru kaydığı üzerinde durulmaktadır (Tufan, 2014:10).

"*Yaşlı ayrımcılığı*" kavramını ilk kez 1969 yılında Birleşik Devletler Ulusal Yaşlılık Enstitüsü Başkanı Robert Butler yaşlı insanlara yönelik önyargı ve ayrımcılığı tanımlamak amacıyla kullanmıştır (Özdemir & Bilgili, 2014). Yaşlılıkla ilgili toplumsal kalıplaşmış yargılara göre yaşlı üretmeyen, sağlık sorunlarıyla meşgul olan, diğer kişilere bağımlı, bakıma muhtaç, yürüme güçlüğü çeken, değişime kapalı, unutkan, mutsuz, yalnız ve sosyal ilişkileri zayıflamış bir bireydir (Durak, 2012:282). Yaşlılar ile ilgili yanlış inançlardan bazıları da şunlardır: "*Yaşlı gelişmez*", "*Yaşlanma önlenemez*", "*Yaşlılar üretmez*", "*Yaşlılık bunama ile eş anlamlıdır*", "*Yaşlıların huyları değişmez*", "*Yaşlı hoşgörülü ve esnek değildir*", "*Yaşlılar yakınları tarafından terk edilen yalnız kişilerdir*", "*Yaşlıların çoğu huzur evlerinde yaşar*", "*Yaşlılar çeşitli hastalıklar nedeniyle yatağa bağımlıdır*" (Durak, 2012:282). Deneyim ve bilgelik gibi yaşlılığın olumlu yönleri bu yanlış inanışlar nedeniyle göz ardı edilmekte, yaşlılıkla ilgili olumsuzluklar abartılı biçimde vurgulanmakta, sağlıklı yaşlanan bireyler göz önüne alınmamaktadır (Durak, 2004).

Günümüz toplumunda yaşlı ayrımcılığının yaygın olduğu bilinmekle beraber bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar sınırlıdır (Çilingirlioğlu & Demirel, 2004). Ayrıca toplumda "*gerontofobi*" denilen yaşlanma ve yaşlılıktan korkma durumu da sıktır. Bu durum bireyin kendi yaşlanma sürecini kabullenmesini zorlaştırdığı gibi, toplum içinde yaşlı bireyleri kabullenmeyi de güçleştirir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010:150). Gerontofobinin aşırı şekli yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı suiistimalidir (Akdemir, Çınar &

Görgülü, 2007). Yaşlı ayrımcılığı yaşlıların sosyal refahını olumsuz etkileyerek yaşam kalitelerini de düşürmektedir (Hablemitoğlu & Özmete, 2010:150).

Tüm dünya ve Türkiye’de yaşlı nüfus giderek çoğalmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu 2013 yılı verilerine göre ülkemizde yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %7.7 olup 1935 yılında bu oran %3.9 olarak saptanmış, 2050 yılında ise %20.8’e ulaşması beklenmektedir (TUİK, 2013). Toplumda yaşlı bireylerin sayısı arttıkça yaşçılık (ageism) ya da yaş ayrımcılığının giderek daha önem kazanacağı düşünülmektedir.

Karikatür insanların, varlıkların, olayların hatta duygu ve düşüncelerin doğal olanla ters düşen, olağanla çelişen, gülünç yanlarını yakalayıp bunları (kimi zaman da yazıyla desteklenmiş) abartılı çizimlerle bir gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır (Alsaç, 1999). Karikatürler eğlenceli olmalarının yanında aynı zamanda sosyal algının oluşması ve değerlendirilmesi için de güçlü birer araçtır.

Mizahı değişik bakış açılarıyla ele alan ve mizahın farklı özelliklerine değinen çalışmalar mevcuttur. Yapılan değişik çalışmalarda mizahın önemi vurgulanmıştır. Vural’ın (2004) yaptığı çalışmada mizahın insan yaşamındaki önemine, Aydın’ın (2006) yaptığı çalışmada ise mizahın eğitimdeki önemine vurgu yapılmıştır. Ülkemizde karikatürlerin kullanıldığı çalışmalar daha çok eğitim alanında (Balım, İnel & Evrekli, 2008; Seçgin, Yalvaç & Çetin, 2010; Topçubaşı & Polat, 2014).

Toplumsal bir konu olan yaşlanma ve yaşlılığa yönelik tutumların değiştirilmesinde kullanılacak uygulamalardan biri de mizahtır. Tutum, belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş, olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Tezbaşaran, 2008). Kavramsal olarak ise, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine (*motivation*) dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu, 2010). Dolayısıyla, mizah toplumun tepkilerini ve sosyal algıları yansıması bakımından dolaylı bir araç olabilir. Bununla birlikte mizah doğru zamanda, doğru yerde ve de etkili bir şekilde kullanıldığında, bireyde dolayısıyla da toplumda olumlu bir bakış açısı kazandırabilecek güce sahiptir. Yaşlılığa yönelik bireyin ve toplumun bakış açısını anlama ve değiştirmede mizahın bir ögesi olan karikatürlerden yararlanılabilir. Ancak, mizahın ve karikatür sanatının sosyal algı araştırmalarında nadir olarak kullanıldığı görülmüştür. Birkaç çalışmada Amerikan toplumunda yaşlılıkla ilgili fıkraların olumsuz olduğu bildirilmiştir (Davies, 1977; Palmore, 1971; Richman, 1977). Bu konuda yapılan en geniş çaplı çalışmada yaşlılık ile ilişkili çeşitli dergilerde yayınlanmış 2217 karikatür incelenmiş ve genellikle karikatürlerin olumsuz olduğu, yaşlılardaki cinsel işlev kaybı ile aşırı gelenekselciliği konu edindiği ve özellikle kadın dergilerinde yaşlılık ile ilgili karikatürlerin az olduğu belirtilmiştir (Smith, 1979).

A.B.D.’nde üniversite öğrencileri ile yapılmış bir çalışmada karikatürlere tepkiler ve yaşlılığa ilişkin tutumlar arasındaki ilişki incelenmiş ve faktör analizi sonucu yaşlanma konusunda karikatürlerde dört kategori ortaya çıkmıştır: Aşağılama, Verimsizlik, Modası Geçmişlik ve Yalıtılmışlık. Bu çalışmada çeşitli karikatür temaları ile yaş ve eğitim ters olarak ilişkili olsa da tutumlar ve mizah anlayışı arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır (Sheppard, 1981). Polivka (1988) ise yaptığı çalışmada 84 karikatürü değerlendirmiş ve A.B.D.’nde yaşlılık hakkında dört unsur (cinsellik, güç, otorite ve kendine yeterlik) açısından olumsuz bir mesajın arttığını ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada da A.B.D.’nde karikatürler hariç medyada (*makaleler, reklamlar*) yaşlılık ile ilgili stereotiplerin olumlu olduğu gösterilmiştir (Mason, Darnell & Prifti, 2010).

İlgili alanyazın incelendiğinde, ülkemizde toplumdaki yaşlılık algısının karikatür vb. dolaylı yollarla araştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada

ülkemizde toplumdaki yaşlılık algısının karikatürler aracılığıyla dolaylı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Toplumun yaşlılar hakkındaki olumsuz inançları yaşlıları da psikolojik açıdan olumsuz olarak etkilemekte ve kuşaklararası bağların zayıflamasına yol açmaktadır. Bu sayede yanlış inançların incelenmesi toplumun bu konuda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi hem yaşlı bireylerin hem de toplumun yararına olacaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Bu araştırma tanımlayıcı tipte bir anket çalışmasıdır.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini Türkiye’de yayınlanan karikatürler oluşturmakta olup, en yüksek tiraja sahip olan ve haftalık yayınlanan iki karikatür dergisinin (Uykusuz ve Penguen) Mayıs 2012-Mayıs 2013 tarihleri arasında tüm sayılarda yer alan karikatürler çalışmaya dahil edilmiştir. Öncelikle bu sayılarda yer alan tüm karikatürler araştırmacılar tarafından incelenmiş, tema açısından yaşlılık ile ilgili olduğu tespit edilen tüm karikatürler (n=91) araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Yaşlılık teması karikatürün hem çizgisel hem de sözel içeriği dikkate alınarak belirlenmiştir.

Kullanılan Ölçme Araçları: Uzmanların karikatürlerdeki yaşlılık algısına ilişkin görüşlerini değerlendirmek amacıyla Yaşlılık Psikiyatrisi ve Psikolojisi alanında çalışan araştırmacılar (ETÖK, GB ve SK) tarafından bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formu bilişsel kayıplar, unutkanlık, yaşlılığa hazır olma durumu, esneklik/rijidite, maddiyata düşkünlük, sosyal destek ihtiyacı, kuşaklararası çatışma, sağlık ve ölüm kaygısı, yas, bencillik, cinsellik, deneyimli/bilge oluş, öz bakımında azalma, teknolojik gelişmelerle ilişki, huysuzluk/aksilik/geçinilmesi zor olma, gereksiz yere boş konuşma, dindarlık gibi yaşlıya atfedilen özelliklerin varlığını, yaşlılık için kullanılan ifadeleri (moruk, kocamış, ihtiyar, kocakarı vb.) ve karikatürün çağrıştırdığı temayı sorgulayan toplam 24 maddeden oluşmuştur. Soruların çoğu Evet /Hayır şeklinde yanıtlar verilecek şekilde hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra değerlendiricilerden “*Karikatür yaşlılığı nasıl ele alıyor?*” sorusunu -5=olumsuz, 0= nötr ve 5=olumlu olmak üzere bir cetvel üzerinde puanlamaları istenmiştir. “*Bu karikatür size ne çağrıştırıyor?*” sorusuna ise açık uçlu yanıtlar vermeleri beklenmiştir. Daha sonra açık uçlu yanıtlar sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Dört değerlendirici seçilen 91 karikatürün her biri için bu anket formunu doldurmuştur. Dört değerlendiricinin değerlendiriciler-arası güvenilirliği hesaplanmış ve yüksek bulunmuştur (sınıf içi korelasyon katsayısı: 0.84; p=0.02).

3. BULGULAR

Yaşlılığa dair tüm karikatürler incelendiğinde, değerlendiriciler karikatürlerin %70,6’sında yaşlılığın olumsuz yönleriyle, %12,1’inde nötr olarak, %13,2’sinde ise olumlu olarak ele alındığını bildirmişlerdir.

İncelenen karikatürlerde yaşlılık ile ilgili temaların bulunma sıklıkları Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre en sık bilişsel kayıp, esneklik ve rijidite ile huysuzluk/aksilik ve geçinilmesi zor olmanın işlendiği anlaşılmıştır. Yaş, bilgelik/deneyimlilik, dindarlık, gereksiz yere boş konuşma ve yaşlılığa hazırlığın ise nadir ele alınan temalar olduğu bulunmuştur. Ayrıca esneklik/rijidite içeren karikatürler için değerlendiriciler karikatürlerin %7,8’inin rijidite lehine, %6,6’sının esneklik lehine, %2,2’sinin ise nötr olduğunu bildirmişlerdir. Değerlendiriciler cinsellik içeren karikatürlerin %70,6’sını olumsuz, %3,3’ünü olumlu ve %2,2’sini ise nötr olarak değerlendirmişlerdir.

Karikatürlerin temaları değerlendirildiğinde öne çıkanlar sırasıyla; bunama (%25,3), teknolojik gelişmelere uyum sağlayamama (%12,1), yaşlılıkta rijidite-esnek olmama ve yeniliğe açık olmama (%11) ile yaşlılıkta ölüm kaygısıdır (%9,9).

Tablo 1. İncelenen karikatürlerde yaşlılık ile ilgili temaların sıklığı (n=91)

Temalar	Sıklık (%)
Bilişsel kayıp	39,6
Esneklik ve rijidite	36,3
Huysuzluk/aksilik ve geçinilmesi zor olma	28,6
Kuşaklararası çatışma	27,5
Sosyal destek ihtiyacı	26,4
Ölüm kaygısı	25,3
Teknolojik gelişmeler ile ilişki	19,8
Bencillik	18,7
Cinsellik	18,7
Unutkanlık	17,6
Öz bakımda azalma	15,4
Sağlık kaygısı	14,3
Maddiyata düşkünlük	11,0
Yas	9,9
Bilgelik/deneyimlilik	9,9
Dindarlık	9,9
Gereksiz yere boş konuşmak	9,9
Yaşlılığa hazırlık	6,6

Karikatürlerin %74,72'sinde yaşlılar için kullanılan ifadelerden (kocamış, kocakarı, bunak, ihtiyar, hacı, moruk) hiçbirinin kullanılmadığı, geri kalanında ise "yaşlı" ya da başka ifadelerin kullanıldığı bulunmuştur.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada toplumumuzdaki yaşlılık algısı karikatürler aracılığıyla dolaylı olarak incelenmiş ve yaşlılık algısının olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Önceki çalışmalardakine paralel olarak yaşlılardaki bilişsel kayıplar ile esnek olamama/rijiditenin en fazla işlenen temalar olduğu görülmüştür. Palmore (1971) çalışmasında yaşlılıkla ve yaşlılarla ilgili 265 fıkranın içerik analizini yapmış ve çoğunun olumsuz olduğunu, sıklıkla yaşlılardaki fiziksel ve zihinsel kayıplar ile dış görünüş hakkında olumsuz önermeler içerdiğini ve özellikle yaşlı kadınları hedef aldığını bildirmiştir. Davies (1977) ise yaşlılık ile ilgili karikatürlerin çoğunlukla olumsuz olduğunu, cinsel işlev kaybı ve yaşlılardaki aşırı gelenekselciliği konu edindiğini ifade etmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar A.B.D. toplumundaki sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Toplumun yaşlılık hakkındaki algısını doğrudan araştırmanın tartışmalı ya da tutarsız sonuçlara yol açabileceği bilinmektedir. Toplumda yaşlılık algısının ölçekler ya da anketler aracılığıyla araştırıldığı bazı çalışmalarda yaşlı ve gençler arasında fark bulunmazken, bazılarında farklılıklar olduğu gösterilmiştir. Ülkemizde yapılan az sayıdaki araştırmada da tutarlı sonuçlar elde edilememiştir. Ankara Altındağ ilçesinde

yapılan bir çalışmada yaşlı erkeklerin 2/3'si ve kadınların 3/4'ü yaşlılığı hastalık, ihtiyarlık, kötü bir şey ve ölüm şeklinde değerlendirmişlerdir. Aynı çalışmada erkeklerin % 20'sinin ve kadınların %13'ünün yaşlılığı iyi bir şey, saygı görmek olarak algıladıkları bildirilmiştir (Bilir ve ark. 2002). Ankara'da bir askeri eğitim ve araştırma hastanesi bünyesinde sağlık alanında eğitim gören son sınıf öğrencilerinin (n=227) katıldığı bir çalışmada ise yaşlılara yönelik tutumların olumsuz olduğu ve öğrencilerin mezun olduklarında geriatri alanında çalışmak istemediklerini ifade ettikleri bildirilmiştir (Köse ve ark., 2015). Özkan ve Bayoğlu (2011) da üniversite öğrencilerinin yaşlılık ayrımcılığı konusunda olumsuz tutumlara sahip olduklarını göstermişlerdir. Buna karşılık başka çalışmalarda genç bireylerin yaşlılara karşı tutumlarının olumlu olduğu bulunmuştur (Güven, Uçakan Muz & Efe Ertürk, 2012; Ünalın, Soyuer & Elmalı, 2012; Yılmaz & Özkan, 2010; Yılmaz, Altıok, Polat, Darıcı & Sungur, 2012). Bu çalışmalarda elde edilen tutarsız sonuçların yönetsel farklılıklara bağlı olduğu ve çoğu çalışmanın gençlerde yapılmasının da yanlış sonuçlar elde edilmesine neden olmuş olabileceği üzerinde durulmaktadır (Çilingirlioğlu & Demirel, 2004).

Toplumda yaşlı ayrımcılığı ya da yaşlılığın doğrudan araştırıldığı bazı çalışmalarda yaşlılara toplum içinde karşılaştıkları olumsuz tutumları sorgulayan anketler kullanılmıştır. Palmore (2001) bu amaçla geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı olarak Yaşlılık Anketi'ni geliştirmiştir. Bu ankette yer alan sorulardan bazılarında katılımcılara yaşlılar ile ilgili yapılan espriler ile doğum günü kartlarında ya da günlük yaşamda yaşlılık ile ilgili aşağılayıcı ifadelerle karşılaşma sıklıkları sorulmuştur. Kanada ve A.B.D.'nde bu anket kullanılarak yapılan bir araştırmada en sık bildirilen yaşlılık türünün yaşlılar ile ilgili esprilerle karşılaşma (Kanadalı katılımcıların %72'sinde, A.B.D.li katılımcıların %68'inde) olduğu bildirilmiştir (Palmore, 2004). Bu nedenle yaşlılık araştırmalarında toplumsal kültürün birer aynası olarak mizahın, yani karikatürler ve fıkraların incelenmesi önemlidir. Çalışmamızda karikatürlerde yaşlılar ile ilgili olumsuz ifadelere rastlanmaması olumlu olarak nitelendirilebilir.

A.B.D.'nde yaşlılar ve yaşlılığın medyada yer alma sıklığını inceleyen bir derlemede 1990'lı yıllara kadar yaşlı nüfus arttığı halde yaşlıların medyada yeterince temsil edilmediği, 1990'lı yıllardan sonra bu temsilin artmaya başladığı belirtilmiş, bu durumun toplumun yaşlılara bakışı üzerindeki olumsuz etkileri tartışılmıştır (Vickers, 2007). Bu çalışmada da 104 dergide yaşlılık ile ilgili karikatür sayısı 91 olup, oldukça az sayıda olduğu izlenmiştir. Ayrıca çizgi filmlerde yaşlıların ya kötü ya da başkalarının yardımına muhtaç olan karakterler olarak canlandırıldıkları bildirilmiştir (Bell, 1992).

Bu çalışmanın sonuçları yaşlıların teknolojik gelişmelere açık olmadıkları ve esneklik göstermediklerine dair bir algıya işaret etmektedir. Oysa Becerikli'nin (2013) yaptığı bir çalışmada yeni iletişim teknolojilerini kullanan yaşlı nüfusun gündelik yaşamın (internet bankacılığı, hastaneler, e-devlet hizmetleri, yakınlarıyla iletişim, alışveriş vs.) pek çok alanında bu araçları etkin bir şekilde kullandığını göstermektedir. Ancak sözü edilen çalışmanın sonuçlarının 30 kişilik yaşlı örneklemini kapsayan nitel bir çalışmaya dayalı olması nedeniyle toplumun ne kadarını yansıttığı tartışmalıdır.

Çalışmanın önde gelen kısıtlılığı değerlendiricilerin gençlerden oluşmasıdır. Bu durum karikatürlerin değerlendirilmesi açısından yaşlılık aleyhine yanlışlık oluşturmuş olabilir. Ayrıca bu çalışmada diğer medya öğeleri (gazete haberleri, televizyon dizileri, reklamlar vb.) incelenmemiştir. Yine de, ülkemizde benzer bir çalışmaya rastlanmamış olması açısından bu çalışma öncü olma özelliği taşımaktadır.

5. SONUÇ

Hızla yaşlanan bir toplumda, özellikle gençlerin ilgisini çeken karikatürlerin yaşlılıkla ilgili sıklıkla olumsuz temalar içermesi önemlidir. Karikatürlerin temaları incelendiğinde unutkanlığın öne çıkması yaşlanma ve unutkanlığın bir arada ele alınması ile ilişkili görünmektedir. Toplumsal ruh sağlığını korumak adına yaşlılığa yönelik algının uzman görüşü açısından olumsuz oluşu yaşlılığa dönük yapılması planlanan yatırımlarda mutlaka ele alınmalı ve olumlu yönde değiştirilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, N., Çınar, F.İ. & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 10(4), 215-222.
- Alsaç, Ü. (1999). *Türkiye'de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*. İstanbul: İletişim.
- Aydın, İ.S. (2006). *Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Tutum ve Başarı-sına Etkisi (İzmir İlköğretim 8. Sınıf Örneğinde)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Balım, A.G., İnel, D. & Evrekli, E. (2008). Fen öğretiminde kavram karikatürü kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi. *İlköğretim Online*, 7(1), 188-202.
- Becerikli, S.Y. (2013). Kuşaklararası iletişim açısından yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı: ileri yaş grubu üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 44, 19-31.
- Bell, J. (1992). In Search of a discourse on aging: The elderly on television. *The Gerontologist*, 32, 305-311.
- Bilir, N., Aslan, D., Güngör, N., Ağaç, M., Sıddıqui, Z.U.F., Ülger, Z. & Yılmaz, Ö. (2002). Ankara'da Altındağ Sağlık Ocağı Bölgesi'ne bağlı Sakarya Mahallesi'nde yaşayan 65 yaş üzeri kişilerin bazı sağlık ve sosyal durumlarının saptanması. *Geriatri*, 5(3), 97-102.
- Çilingirlioğlu, N. & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi*, 7(4), 225-230.
- Davies, L.J. (1977). Attitudes toward old age and aging as shown by humor. *The Gerontologist*, 17(3), 220-226.
- DeMello, M. (2012). *Faces Around The World A Cultural Encyclopedia of the Human Face*, ABC-Clio, LLC.
- Durak, M. (2004). *Yaşadığı Ortamda Yaşlıya Hizmet Modeli*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaşlılara Hizmet Merkezi.
- Durak, M. (2012). Yaşlılık döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim. *Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişim ve Psikolojisi*, Ed: Bacanlı, H. & Işık Terzi, Ş. İstanbul: Açılım Kitap. (s.273-308)
- Güven, Ş.D., Uçakan Muz, G. & Efe Ertürk, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 99-105.
- Hablemitoğlu, Ş. & Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar için Sosyal Hizmet*. Ankara: Kilit Yayınları.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. (5.Basım). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S. & Açikel C.H. (2015). Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 57, 145-151.

- Mason, S.E., Darnell, E.A. & Prifti, K. (2010). Stereotypes and representations of aging in the media. *Journal of Instructional Psychology*, 37(2), 189-190.
- Özdemir, Ö. & Bilgili, N. (2014). Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56, 128-131.
- Özkan, Y. & Bayoğlu, A.S. (2011). Ageism: College students' perceptions about older people. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 107-115.
- Palmore, E. (1971). Attitudes toward aging as shown by humor. *The Gerontologist*, 11(3 Part 1), 181-186.
- Palmore, E.B. (2001). The ageism survey: First findings. *The Gerontologist*, 41 (5), 572-575.
- Palmore, E.B. (2004). Research note: Ageism in Canada and the United States. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 19, 41-46.
- Polivka, J.S. (1988). Is America aging successfully? A message from media cartoons. *Communication & Cognition*, 21(1), 97-106.
- Richman, J. (1977). The foolishness and wisdom of age: Attitudes toward the elderly as reflected in jokes. *The Gerontologist*, 17(3), 210-219.
- Seçgin, F., Yalvaç, G. & Çetin, T. (2010). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karikatürler aracılığıyla çevre sorunlarına ilişkin algıları. *In International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya, (s.11-13).
- Sheppard, A. (1981). Response to cartoons and attitudes toward aging. *Journal of Gerontology*, 36(1), 122-126.
- Smith, M.D. (1979). The portrayal of elders in magazine cartoons. *The Gerontologist*, 19(4), 408-412.
- Tezbaşaran, A. (2008). *Likert tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. [Elektronik Sürüm]. Mersin.
- Topçubaşı, T. & Polat, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 3(2), 48-61.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). *Temel İstatistikler: Nüfus ve Demografi*. 1 Ağustos 2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>
- Ünalın, D., Soyuer, F. & Elmalı, F. (2012). Geriatri Merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. *Kafkas J Med Sci*, 2(3), 115-120.
- Vickers, K. (2007). Aging and the media: Yesterday, today, and tomorrow. *Californian Journal of Health Promotion*, 5 (3), 100-105.
- Vural, A. (2004). *Mizah ve Gülmenin İnsan Yaşamındaki Yeri ve Önemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, E. & Özkan, S. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(2), 36-53.
- Yılmaz, M., Altıok, M., Polat, B., Darıcı, M. & Sungur, M.A. (2012). Genç erişkinlerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Türk Geriatri Dergisi*, 15(4), 416-423.